

Seminář z národního hospodářství prof. dra Engliše. Debaty věnovány z větší části kritice spisu prof. Engliše »Základy hospodářského myšlení« a základním otázkám národohospodářské noetiky. Nejzajímavější debata rozpředla se o otázce, co je předmětem (objektem) vědy národohospodářské, zda všechny t. zv. zjevy hospodářské (statky, výrobní prostředky a pod.) či pouze jednání lidí, které nár. hospodářství svojí methodou vysvětluje. Referáty podali: Dr. Zeman: O theorii kvantitativní, Krěnek: O mathematické škole národohospodářské, Neubauer: O potřebách z hlediska národohospodářského a contr. psychologického. N.

Praktická cvičení z občanského práva zahájena byla na brněnské fakultě za vedení prof. dra Sedláčka. Praktikum toto konáno tím způsobem, že ředitel jeho předložil vždy členům právnický zajímavé případy skutečných sporů soudních, sdělil soudem zjištěný skutkový podklad a ponechal právnické řešení členům praktika tak, že vždy jeden převzal roli žalobce, druhý žalovaného a popř. třetí soudce, který měl spor rozhodnouti s uvedením důvodů. Tento způsob se velmi osvědčil. Docházelo mnohdy ke kontroveršám velmi živým a zajímavým. Zpravidla věc ujasnila se debatou všestranně až na výklad základních pojmů (na př. pojem příslušenství a contr. součástí nebo rozsah immissae a pod.), kde obyčejně obě protivné strany mohly setrvati při svém mínění, nejsouce protivným názorem přesvědčeni. Zajímavými byly případy, kdy ředitel praktika byl nucen sám proti všem takřka členům hájiti správnost judikátu soudního, který vyložil zákon způsobem málo přesvědčujícím.

Zdá se, že tento způsob praktických cvičení přispěje značně k vytríbenosti a pohotovosti právnického úsudku posluchačů a učiní je zvyklými na zcela jiný způsob právnického myšlení a práce, než jaký je pravidlem v přednáškách a seminářích. Bude tedy zajímavavo sledovati, jaký bude mezi posluchači zájem o tato praktická cvičení a zda i zde nebudou opět a pouze tiz, kteří se účastní seminárních cvičení. Zatím účastnila se praktických cvičení celá řada kolegů, kteří o semináře zájem neměli.

V tomto semestru zahájena byla praktická cvičení též z práva obchodního za vedení prof. dra Dominika.

—n—

Vypsání ceny. Spolek advokátů československých v Praze vypisuje cenu na vědeckou práci o »Dějínách advokacie v zemích českých a na Slovensku«. Práce o cenu se ucházející v jazyku českém (slovenském) nechť vylíčí vznik a vývoj právního zastupování, veřejné a sociální postavení právních zástupců (advokátů) v historickém vývoji až do dob nejnovějších.

Ceny uděleny budou tři, a to: I. cena 5000 Kč, druhá cena 3000 Kč a třetí cena 2000 Kč. Práce buďtež zadány do 31. května 1924 anonymně s udáním jména a adresy autorovy v zapečetěné obálce u předs. Spolku advokátů československých v Praze-II. čp. 83. Cenu udělí tříletná porota, skládající se ze dvou advokátů a jednoho universitního profesora právních dějin, ustanovených Spolkem advokátů československých v Praze.

Spolek advokátů československých má přední právo otisknouti nebo vydati práce cenou poctěné za obvyklý honorář za práce vědecké.

LITERATURA.

Dr. Rudolf Brož: Boj o petrolej. Poznámky ke smlouvě čs. republiky se společností Compagnie Standard Frankoamericaine. — Zvláštní vydání z revue Nové Čechy. — Praha 1922. — 8°. — Str. 32. — Kč 3,00. — Asi před rokem vzbudila živou pozornost přípravná jednání, předcházející uzavření smlouvy mezi čs. republikou a společností Compagnie

Frankoamericaine. Když pak smlouva byla schválena a zmíněné společnosti uděleno výhradné právo kutací a těžební všech živců mimo živičné uhlí, byla tiskem dost ostře kritisována.

Pokusem, aby osvětleno bylo prostředí, které dalo vznik této smlouvy a kritickým jejím posouzením, snaží se býti brožura: »Boj o petroleje. — Nejprve pojednáno o světové produkci petrolejové v rozmachu naftové industrie v posledních letech, zejm. ve Spojených státech a o stupňovaném používání nafty v průmyslu a při lodní dopravě, což vše činí naftu hledaným artiklem. Právě v poslední době lze pozorovat, jak hospodářská nezbytnost opatření a zajistiti si dostatečné naleziště nafty pro vzrůstající potřebu průmyslu a dopravy dává počef a ráz mocenské politice jednotlivých států. Vždyť nebylo právě nejmenším problémem lausanské konference určití sféry zájmů v petrolejových nalezištích mosulských a dokonce Spojené státy, které tak houževnatě hájily svůj neutrální odstup od konfliktů a bolestí Evropy, snímají masku lhostejnosti, jde-li o tak eminentní otázky, jako petrolejová naleziště mosulská.

Celá petrolejová industrie ovládána je několika málo koncerny a je co do své finanční base čistě mezinárodní. Autor spisku zmiňuje se o jednom takovém, dnes nejsilnějším koncernu Standard Oil Compagnie a o jednotlivých fasích jeho vývoje. Rozmach této společnosti, vzniklé spojováním menších závodů od původního finančního prostupování se jednotlivých společností až do plného splynutí, je klassickým příkladem průmyslové koncentrace, ústící posléz v trust, který pak ovládá celé dotyčné odvětví průmyslu. Tomuto procesu organického přičleňování nebylo možno zabrániti protitrustovými zákony, neboť i po rozpuštění vytvořil se v nových formách třeba cestou ilegální.

Dnešní evropská produkce nafty činí pouze 2% světové těžby, a proto se snaží evropské státy jako Anglie o nabytí petrolejových polí. Stát náš původně výhradil si zákonem z 23. III. 1920 č. 197 Sb. z. a n. právo na kutání a těžení živců. Avšak nákladnost vrtacích prací, potřeba podnikatelské hybnosti a veliké risiko bylo nepříznivo podnikání státnímu. Nad to nutnost dovozu produktů naftových z ciziny při nedostačující domácí těžbě by jistě stát jako podnikatele brzo vyřadila, když nebylo by sáhnuto k imperativním opatřením, jako by byl státní monopol prodeje naftových derivátů s propolem co do nákupu. Poněvadž na tuto alternativu pro její dalekosáhlou pomýšleno nebylo, bylo možno realizovat naděje kladené po geologických posudcích do možnosti nálezu nafty tím, že stát vzdá se monopolu těžby a přenechá ho soukromému podnikání.

Uzavřena smlouva a utvořena za kapitálové účasti společnosti Compagnie Standard Francoamer. a státu smíšená akciová společnost, již vyhrazeno monopolní právo kutací a těžební ohledně živců, vyjma živičného uhlí. Touto formou smíšené společnosti — osvědčila se již dříve při elektrisaci — zabezpečil si stát vliv na tento obor těžby za současného ponechání přednosti soukromého podnikání. Z akciového kapitálu 100 mil. Kč dostane se státu 30% akcií zadarmo a ohledně 22% bude mítí opční právo nákupní. Právo výkupu zařízení společnosti může stát vykonati až po 30 letech. Vytěžený surový olej vyhrazen domácí produkci. Tato kapitálová účast státu má býti korektivem čistě soukromopodnikatelských zásad.

Smlouva propůjčuje dalekosáhlá práva jen jedné společnosti, což může vyvolati závidy vlastní monopolnímu způsobu podnikání, jiného však východiska při nejistém výsledku kutání nebylo. Hlavní námitkou autorovu proti smlouvě není monopol polosoukromé společnosti, napač hlavním argumentem proti smlouvě je prý její neúplnost, spočívající v tom, že právo kutací a těžby omezeno jen na naftu, asphalt a jiné živice, ale nevztahující se na hnědé uhlí, které je též živciví. Neboť použití hnědého uhlí co materiálu pro výrobu olejových derivátů je jedině ekonomickým, kdežto při prostém spalování využije se jen nepatrné části výhřevnosti a hodnoty uhlí. Přes to však nebylo dobře možno, i když se uznala tato vlastnost hnědého uhlí, schopného v přeměnu v různé oleje,

parafin, vosk atd., aby byl i ohledně něho propůjčen monopol těžební, prostě již proto, že vymykalo by se to rámci smlouvy zmonopolisovat celou hnědouhelnou těžbu.

Závažnější je však spisovatelova námitka, že smlouvou dány jsou v pln dosavadní rafinerie, které na území čs. r. svojí kapacitou asi 400.000 tun ročně více než stonásobně převyšují domácí těžbu nafty. Společnosti dáno totiž právo zpracovati ve vlastních rafineriích vytěžené surové oleje, čímž v případě stoupající těžby nafty domácí bude tato vytlačovati z konsumu — v předpokladu, že bude soutěže schopna — naftu zahraniční, na níž jsou naše rafinerie odkázány, čímž vzata jim bude půda pod nohama, takže v tomto směru bylo by prospělo, kdyby smlouva byla upravila jejich poměr k nové společnosti.

V celku možno spisek doporučiti zejména v partiích, kde autor snáší materiál o projednávaném předmětu. Nelze si ovšem zapříti, že dnes význam celé smlouvy je pouze politický a hospodářsky jen supletorní v tom smyslu, že za normálních poměrů při světové konkurenci význam našich nalezišť je mizivý a že jen bohatá naleziště mohla by zajistiti soutěživost naší nafty. Jen podpůrně mohl by význam naftové těžby stoupnouti za branných konfliktů, kdy byli bychom od dovozní nafty z ciziny odříznuti.

— xi —

Prof. Dr. Albert Milota: Působnost zákonů trestních. Díl I. — Knihovna fakulty právnické university Komenského v Bratislavě. Svazek II. V Bratislavě 1922. — Vytknuv si úkolem pojednati o formální, časové, místní i osobní působnosti trestních zákonů uvádí autor, že trestní právní pravidlo obsahuje normu jako rozkaz. Norma může míti základ i v jiném odvětví právním. Odlišiv normativní a penalní část pravidla právního a pojednav o trestnosti a protiprávnosti obrací se k execim z působnosti zákonů trestních a execim processním, kdy čin zůstává nadále trestný, avšak je nepotrestatelný a jež na rozdíl od důvodů vylučujících trestnost a trestnost zrušujících doporučuje označiti jako důvody vylučující potrestání. Ukazuje zároveň význam odlišení tohoto pro trestnost účastenství, podílucitv a nadřzování činům trestným, je-li tu důvod ten či onen. Dále jedná o trestech absolutně určitých, absolutně neurčitých a relativně neurčitých se zřetelem k československé osnově a právu platnému. O subjektivním právu trestním uvádí, že na rozdíl od »občanského« vzniká teprve výrokem soudcovským. Zákonodárce tvoří normu objektivní, soudce ji srovná s konkrétní skutkovou podstatou a stanoví normu subjektivní. V kapitole o výkladu zákona a analogii, uveřejněné již ve Sborníku, připošití tuto při všech důvodech vylučujících a zrušujících trestnost, jakož i při důvodech podmínečné trestnosti a důvodech trestnost snižujících. V zásadě zákonitosti práva trestního uvádí, že zásada tato pozbývá významu vlivem ideje volnosti soudcovské, jevíci se zejména v hesle individualismu trestu. Pokud jde o nejlehčí činy trestné, doporučuje upustiti od zásady zákonitosti práva trestního a připustiti analogii a zvykové právo ve směru pozitivním. Positivní právo zavazuje zákonodárce, aby stanovil zákonnou skutkovou podstatu činu trestného, trest a jeho výkon. Soudce je vázán zákonem a nařízením jsa povinen zkoumati platnost tohoto a řádné vyhlášení onoho.

V oddílu druhém o »časové působnosti zákona trestního« zabývá se spisovatel zejména otázkou zpětného působení zákona. Zpětné působení nového zákona je vyloučeno, jestliže zákon platný v době činu vůbec trestnost tohoto činu neuznával. Pokud naopak nový zákon neuznává trestnost činu, platí tento nový zákon bezvýjimečně, pokud trestnost zrušena byla pro změnu ideového poměru zákonodárce k chráněnému statku právnímu, nikoli však, stalo-li se tak z důvodů jiných, ku př. pominul-li důvod jeho trvání. Pro ostatní případy konstruuji odpůrci zpětného působení zákona jakési nabyté právo zločince, aby byl posuzován dle zákona v době činu platného dovolávajíc se požadavku právní bezpečnosti občanů. Novému zákonu dlužno tu dáti přednost, poněvadž zločinnost má býti potírána prostředky nejúčinnějšími a nejúčelnějšími. Při tom dlužno též uvážiti, že zásada platnosti zákona mírnějšího naráží

na obtíže, při zásadní odchylnosti ustanovení, ku příkladu naší osnovy trestního zákona a práva dosud platného, tč.č. nepřekonatelné. Novým právem dlužno se řídit i tehdy, má-li být změněn rozsudek již vydaný; vešel-li v moc práva však jen tehdy, neuznává-li nový zákon vůbec trestnosti činu nebo zrušil-li způsob trestu, při čemz má stanoveno být zákonem, jaký trest má na jeho místo nastoupiti. Konečně obrací se spisovatel k příslušným ustanovením platného práva i československé osnovy, jejichž stanoviska hájí.

Je do jisté míry již v povaze zvolené otázky, že její vyčerpávající a podrobné zpracování stalo se spíše formou výňatku a obsáhlého systému než monografie. Z bohatého obsahu dlužno upozorniti zejména na kapitulu o časovém působení zákona trestního, resp. zpracování otázky zpětného působení jeho, kdež možno zároveň poznati největší klad a svéráz spisu v přehledném a obsažném podání důvodů svědčících té neb oné zákonodárné úpravě vytčené otázky. V úvahách de lege ferenda, ať připínají se k ustanovení československé osnovy jsouce zároveň její oporou, či bez zřetele k ní, jeví se autorova vědecká individualita nejvýrazněji a po stránce nejpříznivější. Méně štěstí má spisovatel, jak se mi zdá, při řešení otázek konstruktivních. Aspoň polemika s Bindingovou teorií normativní na str. 11, pokud nemá být jen sporem o slovo, je nejasná, neboť neplyne z ní, po které stránce vlastně autor na odpůrce útočí a také polemika s Weyrem v otázce aplikace práva nevystihuje stanovisko odpůrčovo.

Z jednotlivostí upozorňuji na stanovisko autorovo, pokud jde o ustanovení §u 9 zákona ze dne 22. prosince 1921 č. 471 sb. z. a n., který připouští korekcionální trestných činů (str. 29). Nemožno bohužel na tomto místě vývoje spisovatelovými blíže se zabývat, jen tolik budiž řečeno, že přes úplný souhlas se závěry autorovými nemohu souhlasiti s jeho důvody, pokud se dovolává čl. IV. uvoz. zák. k trest. zák. a §u 94 a 96 ústavní listiny.

Pokud jsou na str. 21 shrnuty důvody vylučující trestnost, myslím, že se tak stalo v některých případech nevhodně. Zdá se mi aspoň nesporným, že kdo překročil meze nutné obrany z ukvapení, strachem neb úleku, je beztrestný (§ 2 rak. a § 79 uher. tr. z.), nepoživá jen exempce z působnosti zákonů trestních, nýbrž že se nedopouští vůbec činu protiprávního, a totéž platí ku př. o dále uvedené beztrestnosti blízkých osob při nadřování.

Dle úvodního programu díla, jež po svých svérázných stránkách je významným obohacením naší literatury trestního práva, zbývá autorovi v další části pojednati o místní a osobní působnosti trestních zákonů.

Dr. Vladimír Solnár.

Dr. Josef Hrdina: Československé právo elektrárenské. (Sbírka spisů právnických a národohospodářských, Svazek IX. Brno 1921. Stran 64. Cena Kč 15.—) — Předmětem tohoto spisu jest jedno z nejmladších odvětví právních — právo elektrárenské, jehož úprava stává se stále naléhavější jak z hlediska práva soukromého, tak i správního a trestního, v každém však z těchto oborů působí dosti značně obtíže. — Autor obírá se zde nejprve pojmem a právní povahou elektriny, rozebírá pojem věci a zmiňuje se o pochybnostech, které se jeví v jednotlivých systémech právních při snaze, subsumovati elektrinu pod pojem věci. Na to podává přehled cizího zákonodárství elektrárenského a jeho historický vývoj, vycházející z t. zv. práva volné dráhy, nejdříve ovšem pro vedení telegrafní a telefonní, načež líčí vývoj tohoto právního oboru v bývalém Rakousku. Zejména podrobně zabývá se posledními dvěma osnovami rakouskými z r. 1908 a 1918, z nichž zvláště poslední měla vliv na zákonodárství československé. Přecházeje k systematickému výkladu českoslov. práva elektrárenského, zabývá se nejprve podrobně stavem, jaký tu byl po převratu. Panoval tu systém koncesní, avšak záhy objevila se potřeba získání rozsáhlých práv uživacích pro podniky elektrárenské, zejména na veřejném statku, ale i na půdě soukromé. Dalším vývojem dochází se k t. zv. smlouvám koncesním, uzavíraným zejména obcemi neb vyššími svazky samosprávnými s podniky elektrárenskými,

jichž obsah nabývající typické povahy stává se namnoze základem zákonodárné úpravy práva elektrárenského. V době nejnovější vznikají pak t. zv. útvary smíšené neb smíšeně veřejné, na nichž účastní se kapitál soukromý i veřejnoprávní korporace. Výrazem tohoto vývoje jest v našich zemích osnova moravského zákona z r. 1914 o elektrisaci Moravy, jež sice zákonem se nestala, jejíž vliv však jest patrný i v zákonodárství československém. Tak dostává se autor posléze k zákonu z 22. VII. 1914 č. 438 sb. z. a n. »o státní podpoře při zavedení soustavné elektrisace, kterým pak podrobně se zabývá, přidrzuje se systematicky zákona samého, vytýkaje pochybnosti, podávající se zvláště z přílišné stručnosti zákona. Spis uzavřen jest přehledem snah, ovládajících právo elektrárenské v dobách nejnovějších u nás i v cizině, a dochází k závěru, že útvary samosprávné jsou zvláště u nás nevhodnější formou podnikání elektrárenského.

JUDr. Rudolf Janeček: Odpovědnost presidenta republiky a vlády. (Sbírka spisů právnických a národohospodářských. Svazek XV. Brno 1922. Stran 121. Cena Kč 22.—.) — Spis tento jest dalším ve stále vzrůstající řadě děl, vznikajících pod vlivem normativní teorie Weyrovoy. Zvláště v tomto případě jest vliv této teorie velmi významný, neb umožňuje zde, kde líčení pohybuje se stále na samých mezích usuzování právního a politického, důsledně rozlišování hlediska právního od hlediska politického. Autor sám vytýká, že k správnému pochopení instituce neodpovědnosti či odpovědnosti hlavy státu a odpovědnosti ministrů jest třeba prozkoumati tyto instituce i z hlediska historicko-politického vzhledem k vlivu, jež zejména v tomto odvětví měla teorie i praxe státu jednoho na státy jiné. Skutečně též zaujímá značnou část tohoto spisu vylíčení historického vývoje těchto institucí, zejména ovšem v Anglii a Francii a rozbor theoretických zásad, jiniž tato odvětví státoprávní byla ovládána. V souhlase s celkovým vývojem přihlíží, pokud se týče Anglie, k téměř nepřerušnému, staletému vývoji zmíněných institucí, kdežto ve Francii spíše k theoretickým názorům, jež ovšem měly značný vliv na vývoj těchto institucí. Platné právo československé obsahuje dosud pouze několik stručných předpisů v ústavní listině, které mají býti provedeny zvláštním zákonem, jehož osnova byla podána v senátu sice již z jara 1921, avšak teprve v létě 1923 započalo se s projednáváním jejím ve výboru senátu. V dalším pak přihlíží autor jak ku předpisům ústavní listiny, tak i k osnově, ač tato zákonem dosud se nestala, a jejíž uzákonění autor též vzhledem ku parlamentárnímu způsobu vlády nepokládá za naléhavé. Rozebírá dále zodpovědnost presidenta republiky i vlády po stránce subjektivní i obsahové, zabývá se podrobněji zejména důsledky vyplývajícími z kolegiální povahy vlády, jakož i pochybnostmi, jež vzbuzuje úprava trestní odpovědnosti presidentovy. V závěru vylíčeno jest obšírně řízení, jímž podle osnovy má býti zodpovědnost presidenta republiky neb vlády uplatňována k žalobě poslanecké sněmovny před senátem.

Spis zajímavý jest zvláště výstižným, ač ne zcela novým, vylíčením historického vývoje problému, a pak že důsledně odlišuje, což zejména naše praxe zpravidla přehlíží, skutečné normy právní od pouhých postulátů politických, jež bývají v tomto odvětví častěji než kdekoli jinde směřovány.

Dr. Václav Joachim: Co má věděti každý občan. Knihy pro každého. Svazek 3. — Státní nakladatelství v Praze. — 1922. — 160. — Stran 196. — Kč 00,00. — Kniha popularisační. Autor nemá většího cíle, než průměrnému občanu československému vyložití zběžně veřejné naše instituce a zsvětiti ho do smyslu a cílů jejích. Postupně probírá jednotlivé oddíly zřízení státního: moc zákonodárnou, vládní a výkonnou a soudní, ač tato zůstala v knize popelkou. Vidno, že knihu psal autor, jemuž právo veřejné jest nejbližší. Snahou jeho jest poučit, a snaze té podřizuje celé své dílo. Proto také platné instituce hledí vylíčiti jako správné a nevhodnější. Neboť kniha jest právě psána pro lid, jenž nemá

smyslu pro reformní resp. kritické myšlenky. Tu a tam bývá věc napovězena, ale hned spisovatel obrací, jako by se bál vnášeti nejistotu a zmatek v mysl prostého čtenáře. Z toho hlediska chce snad býti kniha i občanskou naukou (v užším slova smyslu), ač úmysl ten na jevo příliš nevychází. Bylo by lépe, aby autor si tuto věc více ujasnil, a dle toho i rozsah a úměru jednotlivých partií rozdělil. — Ale i tak vítáme tuto knížku, jež bude dobrou státovědeckou přípravou pro lid, jenž o věcech těch musí býti poučen, aby pak mohl se správněji dívat na veřejné události a hodnotiti jednotlivé fáse a změny v politickém živctě. Nejlepší zbraní proti nerozumnosti občanů, kteří mohou vykonávati tak dalekosáhlý vliv na veřejné události, jest znalost veřejných institucí. V tom směru jest knížku Joachimovu velice vítati. dnk.

Jakub Soušek, Státní péče o bezpečnost námezdní práce. — Šolc a Šimáček v Praze, 1923, 16°, str. 272. — Autor rozdělil knihu na dva díly: v oddílu prvním pojednává s hlediska právního, národohospodářského a sociálního o vývoji ochrany námezdní práce u nás, poukazuje na nedostatky našich právních předpisů, jich neucelenost a nutnost nové kodifikace. V oddílu druhém podává pak doslovné znění právních norem, vydaných za doby republiky, i dosud platných norem rakouských, pro Slovensko uherských. Kniha zakončena jest krátkými články prof. Dra Břet. Foustky, jenž pojednává o významu tělocviku a abstinence pro pracovní způsobilost, univ. doc. Dra D. Panýka, jenž poukazuje na důležitost první pomoci při úrazech a zmínkou o činnosti Technického musea československého v Praze a Hornického musea v Mor. Ostravě.

Knihu tuto jest uvítati jako cennou pomůcku pro studium vývoje sociální politiky u nás, zvláště její druhý díl, kdež shrnuty jsou dosud porůznu vyhlášené právní normy. Dr. Jindřich.

Československé daňové zákony. — Komentovaných zákonů československé republiky vydání Kompasů sv. V. — Sestavil Dr. František Schwarz. — Praha 1923. — 32°. — Str. 497. — Kč 40.00. — Sbíрка Kompasů se pomalu vžívá. Napomáhá tomu ovšem čilá organizace nakladatelská, jež se snaží vydávati zákony potřebné a nutné. Tak nyní vychází sbírka československých daňových zákonů, jež jsou roztroušeny po úřední sbírce zákonů a nařízení. Jednotlivé normy jsou seřazeny pod soustavná hesla, čímž získává se přehled. Sbíрка sestává z 3 oddílů: první zahrnuje zákony a nařízení vydané pro oblast celé republiky nebo jen pro české země, druhý jen pro Slovensko, případně Podkarpatskou Rus, a třetí pak kromě daně k obohacení velice potřebné přehledné tabulky k výpočtu daně z příjmu. Díl první jest opět dělen podle materie na kapitoly: pozemková daň, domovní daň, výdělková všeobecná, zvláštní, důchodová, z příjmu, válečná daň, válečné přírázky a všeobecné normy (splatnost, placení, vybírání, vymáhání a p. přímých daní). Podotknouti ovšem sluší, že sbírka týká se pouze norem daní přímých.

Sbíрка má rozhodně přednost tu, že soustavně uvádí nepřehledný počet nových zákonů a uspořádává je. Snad by se odporučovalo vydati i text starých zákonů, pokud platí, se změnami nového zákonodárství. Ovšem na to není zatím vhodná doba, kdy mluví se o reformě přímých daní, ač po zkušenostech nabytých s naší unifikací práci jsme již skeptiky a nedoufáme, že by práce ta v krátké době byla skončena.

Ale i tak děkujeme Kompasů za jeho snahu a nadějeme se, že podobným způsobem vydá i zákony o daních nepřímých, spolu s celými platnými normami těch kterých daní se týkajících. dnk.

Reconstruction in Europe. (Dokonč.)* Sedmé číslo této edice je věnováno železnicím, uhlénému a železářskému průmyslu. Z českých autorů má tu článek Dr. Matys o čsl. železářském průmyslu. Nejzajímavější je tu stať Fr. Delaisyho o uhléne politice Francie

*) Viz 5.—6. čís. Všehrdu, IV. ročník.

a versailleské smlouvě. Francie dnes po připojení Lotrinska produkuje 46·4% evropské těžby železné rudy, k tomu získala mnoho hutí, ale koks musí odebírat z Poruří. Německo následkem ztráty Horního Slezska nemohlo tohoto dosti dodávat, a proto Francie přikročila k okupaci Poruří, aby si koks odtamtud vzala. Dále podává Delaisi nesmírně zajímavé informace o všemocném svazu francouzských hutí Comité des Forges, který se svým uhelným oddělením má monopol na všechno uhlí ve Francii spotřeбенé. Odebírá laciné německé reparační uhlí i proti němu drahé francouzské a z obou tvoří střední cestu; oč tím vydělá na německém uhlí, připlatí francouzským majitelům dolů, nezapomínaje ovšem ani na vlastní zisk. Dále píše o množství uhlí, které Francie měla k dispozici, takže je musila prodávati i zpět Německu — zkrátka je to takový interessantní pohled do zákulisí, odkud vycházejí pravé momenty i politické činnosti.

Osmé číslo zabývá se reparačním problémem a zničenými územími. Keynes stanoví tu celkovou sumu, již může Německo zaplatiti, na 40 miliard zlatých marek, ukazuje, že Německo již vlastně obdrželo mezinárodní půjčku, o níž se tolik diskutuje, a sice bezúročně za nejlepších podmínek: tím, že svět po válce nakupoval množství marek. Vyvrací legendu o nesmírném úloženému kapitálu německého do ciziny; dle něho má Německo v cizině uloženo asi 2—3 miliardy zlatých marek. Memorandum belgické vlády ukazuje, jak Němci úmyslně ničili konkurenční belgický průmysl.

Deváté číslo je věnováno dělnické otázce. Zde někteří autoři vykládají ideje svých stran, jiní se zabývají konkrétními úvahami o mzdách, nezaměstnanosti, účasti dělnictva na zisku a správě podniků atd. P. h. S n o w d e n poukazuje na odlišný ráz dělnického hnutí anglického, byť i toto jako na kontinentu žádalo socialisaci výrobních prostředků, která má zajistiti nejlepší systém podnikání průmyslového. J. H i l t o n na základě statistických dat dospívá k úsudku, že r. 1922 měl anglický dělník dvojnásobnou mzdu proti německému, skoro dvojnásobnou proti belgickému, o jednu třetinu vyšší než francouzský, ale jen poloviční proti americkému dělníku. Prof. manchesterské university H. C l a y se zabývá problémem nezaměstnanosti; ukazuje, že odvětví vyrábějící nejnnutnější životní potřeby vždy lépe překoná krizi než stavební průmysl všeho druhu. J. J. M a l l o n informuje o státní regulaci mezd v Anglii v odvětvích, kde odb. organizace nejsou dosti silny. Svým orthodoxně marxistickým názorem dnes, jak prof. Fiedler ukazuje, už řídkým je zajímavý B r e i t s c h e i d: praví, že cílem socialismu je hospodářské a státní zřízení, ve kterém výrobní prostředky v držení celku se nacházejí a jsou provozovány nikoli v zájmech soukromokapitalistických zisků, nýbrž souhrnu konsumentstva. Práce potřebě přizpůsobená má býti rozhodujícím hospodářským a politickým faktorem; zdůrazněn pak třídní ráz dělnictva. J. A. B o w i e, prof. techniky v Manchesteru, míní, že lepší způsob, než rozdělení na konci bilančního roku jistou část zisku mezi dělnictvo, je odměnění dělníka hned za lepší a větší výkon, za účelem vzrušení jeho pracovitosti. Je pak též těžko dáti dělníku jen podíl na zisku a ne též na kapitálu, správě a zejména zodpovědnosti. H i l f e r d i n g ukazuje, že Marx se nezabýval konstrukcemi socialistického způsobu hospodaření, on se omezil na zkoumání zákonů vývoje a míní, že socialistická konstrukce vyrosté z kapitalistické sama sebou dle vývojových zákonů a že tudíž jakýkoliv plán socialisace je zbytečný. V duchu tohoto jistého fatalismu žila pak i soc. demokracie a když pak přišla k moci, neměla žádného plánu, jak socialisaci provést. Mohli bychom ovšem k tomu dodat, že je to, myšleno dle Marxe, důkazem, že doba pro socialism ještě neuzrála. V ruské příloze se podávají informace o dnešní konstrukci průmyslu sovětského R u s k a: nejdůležitější podniky jsou spojeny v trusty, které jejich ředitelové vedou úplně samostatně, jsouce jen podrobeni Nejvyšší hospodářské radě, která jim též dává instrukce (zejména kolik se má minimálně vyrobiti pro státní potřeby). Trusty jsou podniky státní, kdežto

podniky lokálního významu jsou pronajímány. Z našich píše G. Winter o situaci dělnictva v Českosl. rep.

Desáté číslo je věnováno poměru Evropy ku U. S. A. O čsl. vystěhovalectví tu píše G. Habrman.

Jedenácté číslo se zabývá problémy měnovými. Nejdůležitější jsou zde úvahy Keynesa a prof. nár. hosp. na univ. v Yale I r w. Fishera; oba odmítají deflaci a žádají stabilisaci měny. Keynes ukazuje, že deflace je nemožná už proto, že břímě vnitřních dluhů se jí nesnesitelně zvyšuje. Francie na př. všechny výnos svých daní musí věnovati na uplácení vnitřního dluhu; pro ty bude frank tak dlouho klestati (čímž břímě vnitřního dluhu se zmenšuje) až bude možno ze státních příjmů krýti nejen vnitřní dluhy, ale i ostatní výdaje. Když vláda provádí deflaci, je nejrozumnější pro podnikatele okamžitě všechno podnikání zastaviti, realizovati svá aktiva, hned zaplatiti všechny své dluhy a čekati, až nešťastný pokus pomine. Moderní podnikání na úvěr pracující nesnese zvyšování ceny peněz. Ale nejen deflace sama, už pouhá pověst o ní musí ochromiti všechno podnikání. A není rozumného důvodu, který by deflaci ospravedlňoval. Keynes ukazuje na vzestup Kč: Českosl. republika díky příznivým podmínkám zvedla Kč o 100%, rychlost vzestupu též zkrátila těžkou krizi; dříve měla Kč $\frac{1}{10}$ své hodnoty dřívější, teď má $\frac{1}{6}$. Nejrozumnější je, jak Keynes už v 1. čísle radil Kč stabilisovati. Pak ještě z jiné stránky ukazuje na škodlivost kolísání kursu devis: země agrární platily vždy za tovary koupené ve státech průmyslových až v létě po žních; dnes při fluktuaci kursů nezbytně vždy někdo prodělá, čímž obchod trpí. Fisher vyvrací tvrzení, že deflace je akt spravedlnosti vůči věřitelům; těch není dnes už tolik, kolik je dlužníků, kteří podstoupili své závazky za měny znehodnocené a pro něž by byl teď vzestup měny zase nespravedlností. Ostatně se svrchu uvedenou argumentací bychom došli do nemožných důsledků, poněvadž měna se stále průběhem dějinného vývoje znehodnocuje a pak bychom nevěděli, na jaké niveau bychom ji měli zase zvýšiti, abychom dosáhli »spravedlnosti«. Že zdůrazňování deflační tendence čsl. finanční politiky v dalším článku p. dra Eisnera (Čsl. finanční politika) se příliš dobře nevyjímá vedle těchto lapidárních projevů největších světových autorit, je přirozeno. V tomto čísle má článek ještě dr. Horák o čsl. bankovníctví.

V dvanáctém čísle jsou závěrečné úvahy Keynesa žádá hlavně mír a svobodný obchod, čímž rozumí odstranění osvojování si monopolu na suroviny a požitaviny. Znovu se obírá úvahou, zda stačí rozvoj hospodářský přírostu lidstva, v čemž vidí jádro sociální otázky. O obnově Střední Evropy pojednává dr. Beneš, zajímavý je pak článek prof. Redlicha, který míní, že bude-li zdárne provedeno ženevské dílo (sanování Rakouska), přestane v Rakousku touha po připojení k Německu a probudí se v Rakušanech dosud jim schlazející státní vědomí. St. Režný.

Hilaix Belloc: Otročský stát. (Laichter »Otázky a názory« str. 170. Kč 15.) Edice Laichterova věrna své tradici předválečné pokračuje ve vydávání cenných knih, jež skromné sice svým rozsahem, za to však nepoměrně významnější svou vnitřní cenou a nabádavostí k přemýšlení zanechávají v čtenáři dojem jasného postavení problému, jež řeší. Přitomná kniha je jednou z nich. Problém, jež staví před oči, je z nejakutnějších problémů dneška, totiž otázka sociální, již ukazuje nám však ve světle zcela novém. Tato změna hlediska je oním velkým plus této úvahy, jež vzata za základ, může znamenati novou etapu v pojetí i řešení sociální otázky. Vždyť kniha tato byla napsána, aby dokázala, že průmyslová společnost, tak jak ji známe, vede k »obnovení otroctví«, tvrzení to dosud neméně smělé než autorem empiricky zdůvodněné. — Definice uvádějí nás do okruhu myšlení autorova. Tvoření bohatství přetvořováním svého okolí je podmíněno třemi činiteli: půdou, kapitálem a prací. Půda a kapitál jsou mu výrobními prostředky, jichž vlastnictví je mu vlastnictvím par excellence. Toto dělí společnost v majitele vý-

robních prostředků, třídu to, čím dále menší a proletariát, třídu politicky svobodnou, nemající vlivu na výrobní prostředky a vládoucí jediné svou prací. Toto rozvrstvení je typem kapitalistického státu. Přistoupili k tomu nucenou pracovatí pro nemajetnou třídu na základě pozitivního práva, je vytvořen otročský stát. Nutno klásti důraz na slovo »otročký«, jež však autor (správně!) nechce slučovat s pojmem špatného či nejhoršího zařízení společenského, nýbrž pouze volí výraz pro určitý typ. Dovolím si pronést pochyby, je-li toto typisování vůbec možno pomocí slova »otročký«, jež nutně vyvolává u čtenáře vlivem tradičního užívání nesprávné představy. A nejen u čtenáře, nýbrž i spisovatel sám tímto slovem dává se másti zaujímaje leckde ethický postoj (plynoucí z pojetí: otročský = špatný), kde jedná se prostě o konstatování fakta. Následuje pak historická digrese, jež líčí hospodářský vývoj Evropy, partie to, již považují za velmi bystré vystižení kulturních proudů evropských v jich motivační síle, pro něž kniha už je trvale cennou. 19. století značí spisovateli vyvrcholení soustavy kapitalistické v Anglii. Tím přechází autor z historie k přítomnému stavu, jehož podstatným zjevem je nestálost poměrů, tedy nespokojenost obyvatelstva, jež není než produktem kapitalismu. Jsou to dvě vnitřní síly, jež činí stav nestálým: konflikt mezi sociální vyvrcholení soustavy a mravním i právním základem tradicionálně se uchovávaným z dob předkapitalistických, dále nejistota a nedostatek, k němuž odsuzuje svobodné občany. Východ z nestálosti je možný trojím způsobem: navratem k distribuci, kolektivismem, otročským státem. Řešení první, ač je nejlepší a má svůj osvědčený vzor ve středověku, je nejméně možné, poněvadž by šlo proti proudu; kolektivism, jenž je autoru synonymem pro socialism, je řešení, jež »jde po proudu«, totiž chce převzít z rukou kapitalistů výrobní prostředky a vésti je ve státní správě. Ale provedení toto ztroskotá, jak autor duchaplně vystihuje, při převzetí výroby, ale hlavně tím, že mění společnost právě tak v »otročký stát« jako současný kapitalism. Vraceje se k dřívější definici otročského státu podotýká autor, že jeho utvoření stojí v naprostém konfliktu s tradicí křesťanskou, jejíž živou kontinuitu dokazuje na příkladu Francie a Srbska. V. V.

Gilbert Gidel — H. E. Barrault: Le traité de paix avec l'Allemagne du 28 juin 1919 et les intérêts privés. — 8° — str. 070. — Paris Librairie générale de droit et de jurisprudence 1921. — Kniha tato vznikla bytí vyvolána potřebou doby. Její titul vyjadřuje její obsah: zabývá se účinky mírové smlouvy na soukromé právo. Autoři jsou ovšem nuceni, aby vystihli plně význam a příčiny změn, které s sebou na pole práva soukromého přinesla mírová smlouva, jíti hodně do minulosti, až k počátku války. A tu přicházíme k jádru otázky: neboť přes to, že mírová smlouva může býti nazvána kompromisem mezi poměry, které vytvořila válka, a mezi požadavky, které jsou nezbytnými předpoklady mírového života hospodářského a proto může i býti považována za vhodné východisko civilistické studie, přece, pátráme-li po příčinách nynějšího stavu zejména mezinárodního práva soukromého, dospějeme snadno k úsudku, že mírová smlouva jest tu příčinou druhoradou a že jest sama následkem zjevu jiného, daleko mohutnějšího — války. Od tohoto zjevu by musil vyjít každý, kdo by chtěl se zabývatí nynějším stavem mezinárodního práva soukromého, změnou od stavu předválečného a příčinami této změny. Říká se, že ačkoli vlastně mezinárodní právo vůbec válka po dobu svého trvání sistovala, přinesla s sebou přece tolik zkušenosti a nových podnětů, že naskytá se zdánlivě absurdní pochybnost, zda vlastně válka vývoji mezinárodního práva neprospěla.

Kniha výše zmíněná nebrala si za úkol provéstí tak širokou koncepci a také jest otázka, zda by již nyní — nehledě k tomu, že kniha vlastně byla už napsána na jaře 1921 — bylo dobře možno oceniti právní následky války zejména na poli práva soukromého, když nejsou tu dosud všechny podmínky pro stav, který by bylo možné nazvatí definitivním.

Kniha zabývá se mírovou smlouvou versailleskou a tedy poměrem

mezi Německem a státy spojeneckými, v prvé řadě Francií. Rozbírání jednotlivá ustanovení této mírové smlouvy a vykládá je podle bohatých materiálů, které oba autoři měli po ruce, zabývá se však také všemi opatřeními korrespondujícími ať už válečnými nebo poválečnými: sleduje vznik válečného opatření a vysvětluje a odůvodňuje je válečnými poměry, definuje podrobně stanovisko, jaké k němu zaujala mírová smlouva a konečně široce vykládá opatření, které jednotlivé státy učinily na provedení mírové smlouvy. Polovinu knihy zabírají přílohy: výňatky z mírové smlouvy a všechna opatření ať už zákonná nebo jiná, která učinily válčící státy o majetku nepřátelském za války nebo na provedení mírové smlouvy po válce. Po stránce praktické má tedy kniha tato veliký význam, že podává souhrn a zároveň komentář k nepřehledné řadě ustanovení, která pro jejich početnost naprosto nebylo možno ovládnouti. I tu spočívá zároveň plus i minus praktické ceny tohoto obsáhlého spisu: zavádí určitý pořádek a systém do platných předpisů, ale zároveň jest svým vznikem, který padá do doby, kdy řada předpisů, přes svou délku, nebyla úplná, předurčena k zastarání: dnes již platného stavu nevystihuje a zůstává cenným pramenem pro ty, kdo k soukromoprávním následkům války budou chtít zaujmouti stanovisko definitivní.

Prof. dr. J. Vážný, Actiones poenales. Pojem a struktura soukromých žalob trestních ve vývoji práva římského a hlavní problémy romanistické sem se vztahující. Knihovna fakulty právnické Komenského university v Bratislavě sv. 4. — 1923. Str. 121.

Podtitul habilitační práce prof. Vážného (do tisku částečně přepracované) ukazuje problém, který autor sleduje a který ve vývoji římského práva lze nazývati »od soukromého trestu k náhradě škody«. Předmětem trestních žalob soukromých byla v klassickém právu poena, která — třeba peněžná — měla přece jen povahu trestu a ne výkupu z trestu (str. 13). Druhdy dochází deliktem postižený v poeně nepřímo i náhrady škody; myšlenka však, že předmět žaloby poenální se skládá vždy z reálně oddělitelné res a poena, je justiniánská. Tato myšlenka dochází i projevu v novém dělení soukromých žalob (kap. II.) na: 1. *actiones rei persecuendae gratia comparatae*, 2. *poenae p. gr. c. 3. mixtae*. Autor opíraje se o italského romanistu Albertaria vykládá dogmatický původ t. zv. *actio mixta*, která u byzantských právníků je subkategorie žalob poenálních, dělicích se na *actiones mere poenales* a *a. mixtae*, a naznačuje další vývoj směřující k negaci soukromé poeny a k náhradě škody. — V kap. III.—IX. vykládá autor o jednotlivých zásadách, které klas. právo spojovalo s pojmem *a. p.* a zabývá se kritikou příslušných textů, které v poslední době v romanistické literatuře italské i německé byly hojně diskutovány (Albertario, de Francisci, Betti a Levy). Z provedení těchto zásad (vyloučení pasivního a aktivního přechodu dědického, kumulativní zodpovědnost, noxalita, anualita a zásada t. zv. *actio arbitraria*) o právu klas. a jich modifikace u Just. demonstruje pak autor pronikání nových myšlenek justiniánských: náhrady škody a nauky o *actio mixta*. V závěrečné kapitole ukazuje, že podle terminologie klas. a poen. nebyly než *actiones lurti, iniuriarum, legis Aquiliae, vi bonorum raptorum* (= čtyři civilní delikty), a jen na těch uplatňují klas. právníci své zásady, čímž se vysvětluje nestejně význačné jich formulování (na př. u principu anuality, který je vlastní praetorským žalobám). — Vážného práce, psaná moderní methodou kritickou, dovedla si udržeti v chaosu literatury sem spadající vlastní směr a je záslužným obohacením naší, tak chudé, literatury romanistické. Tím spíše by byla zasloužila pečlivější korektury, ježmuž nedostatku dlužno přičísti časté tiskové chyby, porušující na mnoha místech i správnou citaci pramenů (srv. na př. na str. 43. jen tři nedopatření tohoto druhu!). M. B.

Dr. V. Bušek: »Církev, stát a jinověrci v codexu iuris canonici«. (Studie z veřejného práva církevního.) V Praze 1922. Nákl. spolku čsl. právníků »Všehrd«. Tiskem: »Politiky«. Stran 112. — Mezi literaturou

o otázce poměru církve a státu má studie dra Buška zvláštní místo tím, že otázky uvedeného thematicu se týkající neprojednává tak, jak by na ně pohlíželi laici, nýbrž tak, jak na ně pohlíží sama katolická církev, o jejíž poměr ke státu při všech řešeních tohoto druhu nejvíce běží. Tím již studie je zajímavá a aktuální, poněvadž seznamuje nás s právním stanoviskem druhé strany, k němuž autor ovšem staví se kriticky, jakž při vědecké studii nemůže býti.

Autor podrobným rozborom jednotlivých ustanovení Kodexu, pokud souvisejí s tematem, ukazuje na zvláštní charakter katolické církve, daný jejím dogmatem, že jest původu božského. Ústavem k spáse lidstva. Z tohoto dogmatu vyplývá též názor církve na stát, který má za úkol pečovati o hmotný blahobyt svých členů, kdežto církev sleduje cíle nadpozemské. Nejen proto, že obě založil Bůh, má mezi nimi panovati shoda, nýbrž též z důvodu, že obě sledují stejný cíl — blaho občanů. Mají se tedy doplňovati a podporovati. Vycházejí z učení, že jest Bohem založená jako společnost dokonalá, osobuje si církev všechny prostředky k dosažení svého cíle nutné, při čemž je sama soudcem o jejich nutnosti a povaze.

Proto církev odůvní zasahování státní moci do své sféry, je pro smírné spoluzití obou mocí, staví se přátelsky k dohodě o věcech, týkajících se obou mocností, nesusouhlasí však s jednostranným řešením se strany státu.

Autor poukazuje tu a hojnými doklady dotvrzuje, jak se vyvíjelo nazírání církve nejen na stát, ale i na úmluvy státu s církví (konkordáty), na snahu církve uvolnit si co nejvíce ruce při jednání o nové smlouvy, při novém upravování svého poměru k některému státu. Dnešní stav je ten, že církev sice je mírnější ve formě, v níž vyslovuje své názory na stát, ve věci však nelze v ničem pozorovati zásadně změněného stanoviska. Výkonu svých práv vzdává se jen tam, kde jich výkon je nemožný, ustupuje poměrům, dokud nenaskytne se jí vhodný okamžik k uplatnění jejich principů, pevných a nezměnitelných, tedy církev dovede býti opatrná ve volbě svých prostředků, nezřídka se však svých dogmat, jež považuje za daná božským jejím zřízením. V přítomné době církev spokojuje se s obranným postavením, zdůrazňuje potřebu přátelské shody se státem, snaží se možné konflikty co nejdále odsunouti. Toto postavení, jak výstižně autor dokládá, získává církvi tu výhodu, že může vždy vinití stát z porušení dobrého poměru a toto stanovisko činí jí také silnou, jak patrně vsude tam, kde stát o své újmě chtěl rozřešiti svůj poměr k církvi (na př. ve Francii). Zde je tedy klíček k pochopení síly a moci katolické církve a s ním musí také každý zákonodárce, řešící problém poměru státu k církvi, počítati. Autor sleduje toto stanovisko podrobně ve všech směrech, v nichž církev přichází do styku se světem: vnějším. Podrobně rozebraná ustanovení, týkající se původu církve, jejího poslání, nazírání na manželství a jeho úkoly, na poměr církve ke státu a jinověrcům a vůbec celou její činnost na tomto světě. V stručném vykladě nastíněn je v závěru vývoj nazírání církve na jednotlivé instituce právní a vylíčeny změny, jež tyto názory prodělaly. Studie je psána srozumitelně a vyniká zvláště bystrým postřehem a schopností srozumitelně a jasně formulovati i složité poměry právní. Svoji přehledností je přístojna i kruhům neodborným, hledajícím poučení o názoru katolické církve na stát, jeho funkce, církve, která až dosud při řešení poměrů církvi ke státu hraje úlohu největší.

—čka.

Wilhelm Wostry, Das Kolonisationsproblem. Eine Ueberprüfung der Theorien über die Herkunft der Deutschen in Böhmen. Praha, 1922, str. 168, 80. Z polemik posledních dnů je dosti znám spor prof. Bretholze o problém kolonizační v Čechách. Prof. Bretholz v posledním svém díle hlásá, že je narostlo nesprávné nluvíti o Němcích kolonistech. Wostry sleduje přání Bretholzem vyslovené. přezkoumává jeho teorii. Ukazuje na spor v názorech samotného Bretholze r. 1912 a r. 1921. Celkem tu

možno shrnouti. r. 1921 Bretholz učinil z vědy služku politiky a z tohoto motivu vyplynuly jeho závěry. Wostry v dalším na základě pramenů ukazuje, že sice doba po odchodu Markomanů a Kvadů ze zemí českých zůstane vždy temnou, že však právě prameny po té době mluví o zemích českých jako o zemích čistě slovanských. Není tu zmínky o dvojnásobném obyvatelstvu. Wostry podrobně rozebírá zmínky o Němcích v Čechách v pozdější době, na kterých založil svou theorii Bretholz (v území Lučanů, o Němcích v Praze), vyvrací jeho tvrzení a dokazuje nesporně, že šlo tu vždy o obyvatelstvo přistěhovalců. Wostry nezapomíná dovolati se také analogií v jiných zemích (v Polsku, v Uhrách) o kterých kdyby byl pracoval Bretholz, jistě by byl též dokázal, že ani tu Němci nejsou kolonisty. Probíraje dále dobu kolonizační, Wostry ukazuje na podivuhodný pohyb a rozpětí německého žilvu do okolních zemí. Souhlasí tu s českými badateli o významu této kolonisace.

Kniha Wostrého není tak důležitou proto, že by přinášela nové doklady, nýbrž lze ji chváliti spíše proto, že Němec postavil se otevřeně na stranu pravdy a — vždy a dokazuje opět, že věda má a musí býti vzdálena agitace politické. Proti názorům Bretholzovým mohlo posloužit Wostrému i srovnání právního vývoje s jinými zeměmi slovanskými a vyzdvihnouti slovanské prvky našeho právního vývoje. To však je ostatně úkolem badatele práva slovanského

Rr.

Dr. jur. Fr. Čáda: Ležení podle českého práva zemského. (K osobní exekuci II.) — Vydal v r. 1922 Dr. J. Kapras v »Pracích ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze«. — 4°. — Stran 66. — Autor příkročiv k pojednání o středověkém právním institutu, rozvrhl si svou práci ve dvě části: historicko-právní a právně dogmatickou. K těmto dvěma částem druzí se pak jako dodatek vypsání monografické literatury.

V první části sleduje Dr. Čáda kriticky vývoj ležení od prvních zmínek o něm nám dochovaných, přes dobu jeho nejvyššího rozkvětu a rozšíření až do zániku. Stopa pramenů uvádí nás při hledání počátků ležení mimo naše territorium. Autor uvádí řadu pramenů i posuzuje spor vedený o to, zda vlastní ležení je Francie či Německo. Výsledkem jeho rozboru je závěr, že ležení je původem práv. instit. jihofrancouzský s konce XI. stol., který se křížáckými výpravami a rytířstvím rozšířil i do jiných zemí. Stav se tak obecně platným ústavem zvykového práva, byl r. 1180 recipován kanonickým právem a jím přesně definován a utvrzen. Od té doby se šíří nejen pro svou povahu odpovídající dobře době rytířství, nýbrž i pro přízeň církevních kruhů. Také do čes. zemského práva dostává se ležení z práva kanonického. Autor to dokazuje zvlášť pro Čechy bedlivým rozbořem listin (prvá 1193). Dobu, ve které se u nás ležení užívá, dělí válkami husitskými na dvě velká období, z nichž každé se pak ještě rozpadá ve dvě menší. Od polov. XIII. stol. máme již u nás případy ležení, při kterých i osoby zúčastněné i místo jsou českými. V té době také pozorujeme různé vlivy na ujímání se ležení v Čechách a na Moravě. Proti rozhodujícímu vlivu kanon. práva v Č., na M. je silný vliv německého práva. (Podobně v pr. městském.) Tato nejednotnost nikdy nezmizí. V Č. brání rozvoji ležení vyvinutější zřízení zemské, desky, majetková exekuce, obecné právo na universitě, kdežto na M., kde těchto překážek není, znamená ležení od XIV. stol. nápadný rozkvět. Od nás se také šíří do Polska. Války husitské povznášejí význam ležení (spolu s listinou) v obou zemích. Přístup k deskám ztížen, ležení slouží k prozatímnímu zabezpečení smlouvy. Ale s rozvojem ležení stoupají také stížnosti na ně. Zákonnými úpravami z r. 1387 na M. z r. 1437 v Č. je ležení sice přeřato do čes. práva zemského, ale zároveň se tu již čelí proti jeho výstředkům. Po té době setkáváme se pak stále častěji s ležením jako předmětem sněmovních úvah. »Ležáci« stávají se obávaným živlem, mnoho hostinských je jimi ozebračeno, a oni sami zase často bývají nesvědčitými hostinskými vykořisťováni. Přes to přechází

ležení automaticky z jednoho zemského zřízení do druhého, ba i do Opavského a Opolsko-Ratibořského (nikoliv však do Těšínského 1592). Teprve Habsburkové vystupují proti ležení velmi ostře a Obnovené zřízení dokonává v Č. konečně vývoj, ke kterému tu ležení již samo špelo, na Moravě však je vyhlazuje násilně.

Ve druhé části hledá autor pravidla tohoto práv. ústavu a podává jeho charakteristiku. — Ležení se vyskytuje vždy ve spojení s jiným závazkem, nikdy samostatně. Předmětem jeho nebývá zpravidla předmět závazku hlavního. Může jím být množství práv, jednání práva veřejného i soukromého (zvl. obligačního), ale konečně zůstává jím jenom dluh. Osoby zúčastněné dělíme na zavázané a zavazující (při ležení věřitelově splývá pojem obou v jedno). Zavázaným může být: dlužník, rukojmí i věřitel. Forma závazku dlužníka je nejstarší, věřitele nejmladší. Rukojmí jako zavázaný je však nejčastější. Je zván: obses, fideiussor, compromissor. Může za sebe postavit zástupce (syna, panonoše), země-li, musí ostatní rukojmí obnoviti list rukojemský a postavit za zeměleho nového. Počet rukojmí je 2—12, nejčastěji 6; nastupují po částech (po dvou) v obdobích 14 dnů. Zavázati se může kdokoliv, vyjma ženy a židy. Typickou formou závazku k ležení byl rukojemský list, v němž rukojmí slibují věřiteli, že budou-li jím napomenuti, vlehnu na určité místo a setrvají tam, dokud hlavnímu závazku nebude učiněno zadost. Postavení ležáků, obmezených v polybu na určité stavení, bylo stísněné a vedlo ke sporům i výstřelkům proti mravopoděstnosti. Tu pak se stává obvyklým ležení věřitelovo, které však se podobá již spíše exekuci majetkové než osobní. Jím také ležení vrcholí a končí. Zavazující je pro ležení důležitý svým právem volby ležáků a poukazu ke vlehnutí. Tato oprávnění jsou převoditelná. Osobami způsobilými jsou tytéž jako při zavázání. O prodlení věřitelově platilo, že, složí-li dlužník u hospodáře dluh, zapečetě jej, je závazku sprostěn. Provedení ležení bylo původně vynutitelné, jen bylo-li stvrzeno přísěžně. Později stačil pouhý slib v listě rukojemskem, řídicí v hlavní listině samé. Slibem byly stanoveny dva důležité momenty: čas a místo. Čas působnosti závazku ležení může splývat s dobou dospělosti hlavního závazku, nebo může být odsunut upomínkou, o jejichž modalitách rozhoduje znění smlouvy. Místní obmezení bylo charakteristickým znakem ležení. Místo stanovené tak, aby věřiteli byla usnadněna kontrola. Později i místní vrchnosti vyžadaly si oznamování ležáků za příčinou dohledu. Ležení končilo normálně zaplacením resp. splněním hlav. závazku, abnormálně zvláštními donucovacími prostředky. Skončilo-li normálně, následovalo vyrovnání mezi ležáký a hostinským a pak mezi oněmi a dlužníkem. Minulo-li se ležení s cílem, přistoupil věřitel k vyvolávání rukojmí, lání, braní na škodu v křesťanech i židech a t. zv. ležení věřitelovu. Časově nespádají tyto prostředky v jedno. Povahově kloní se braní na škodu exekuci majetkové, ostatní se podobají více ležení. Žádný z těchto prostředků nepřezíje ležení. V poslední kapitole jedná autor o právní povaze ležení. Z pramenů vidíme, že vývoj ležení je tak rozmanitý, že je nemožno naléztí jednotné řešení. Při zkoumání jeho právní povahy musíme vždy se obmezovati na určitá vývojová období, jednotlivé právní sféry a neméně i na území jeho působnosti. Vzhledem ke hlavním jeho zásadám charakterisovali někteří právníci spisovatelé ležení jako konvenční pokutu, druzí jako utvrzovací prostředek. Pro vývoj jeho na území Německa dokázal Rintelen jeho příbuznost s francským „*zaintectivité*“ za cízí dluh a jeho původ nejen ze smlouvy, nýbrž i ze zákona. K nám přichází naproti tomu ležení již hotové, perfektní a podléhá domácímu vývoji. Není u nás zákonného ležení, ono zůstává omezeno na právo zvykové. Podkladem jeho není zákon, nýbrž vždy jen smlouva. Má povahu osobně exekuční a slouží toliko k upevnění smlouvy, nedosahující významu prostředku utvrzovacího. Vykonává se jím jen nepřímý nátlak. Proto také postupující vývoj přímé exekuce majetkové je vytlačuje.

Práce Dr. Čády je obchacením české historicko-právní literatury

v zajímavavé její části soukromoprávní. Vyniká nejen přísným a soustavným rozbořením daného tématu, ale může svými zajímavými detaily kulturně historickými upoutati i čtenáře-neodborníka. Snad nám dá seminář českého práva na Karlově universitě ještě více podobně zdařilých prací!
J. P.

Sborník příspěvků k dějinám hlav. města Prahy. Vydává obec hl. m. Prahy prací archivu měst. za redakce prof. dra Jaromíra Čelakovského. Díl I. scs. 2. 1920. 8°. Str. 431. — Nový svazek »Sborníku«, jehož tisk započal ještě za života prof. Jaromíra Čelakovského, přináší především »Soupis rukopisů chovaných v archivu král. hlav. m. Prahy«, a to jeho část I., která vyšla pod tímž titulem jako separátní kniha a stala se nezbytnou příručkou jako bohaté sbírky rukopisné v městském archivu pražském. Předmluva, již Čelakovský předal tomuto katalogu, stala se úhelnou prací o vývoji městského knihovnictví v Praze v době předhabsburské. Zde poprvé ukázal na nejstarší zprávu o městské knize pražské, rozebral podrobně staroměstský »Liber vetustissimus« z r. 1310 a ukázal na význam soudů zahájených. Je to dosud jediné pojednání všímající si také důležitosti městské pečeti jak soudní, tak radní. Zásadní pokrok jeví se v tom, že Čelakovský jako skutečný vědec doznává se tu k omylu, jehož se dopustil, pokládaje slova *regalium registrarum ad instar* ve své práci o králov. registrech za zmínku o registrech, což nově korigoval ve smyslu desk zemských a tak ukázal na společný vývoj městských knih a zemských desk. V tomto badání našel znamenitého následovníka ve V. Vojtíškovi. Katalog sám je pracován metodicky a popisy jednotlivých rukopisů jsou velmi důkladné a sestaveny podle čtyř měst pražských. Druhou neméně významnou prací obsaženou ve »Sborníku« je Čelakovského »O vývoji středověkého zřízení radního v městech Pražských«. Autor shrnul tu především výsledky dřívějšího svého badání. Sleduje vývoj rady od nejstarších dob za Přemyslovců, Lucemburků, kdy dějí se hlavně změny ve vnitřním uspořádání rady a stoupá význam až do předzvěsti válek husitských, kdy po dobytí radnice pod vedením J. ze Želíva poprvé byla vykonána volba r. m. obcí a tím také změněna její kompetence. Samostatnou kapitolu věnoval autor měst. zřízení za doby husitské, kdy násilným převratem r. 1419 zdemokratisována byla správa obce, jež pak se staví v čelo bojů chráníc zároveň sebe samu a jež pak po sněmu čáslavském r. 1421 silně zasahuje i do správy zemské až k Lipanům a přijetí Zikmunda. Ve stati o době pohusitské zejména obšírně se zmiňuje o t. zv. »Právech Soběslavských«. Sleduje pak vývoj další až do doby, kdy městská moc podléhá stavům. Vlastně Čelakovský vylicil zároveň se stopováním měst. zřízení pražského i historii většiny českých měst. Práce jeho je založena vešměs na pramenech a tím přináší zcela nové výsledky. — V závěrečném článku »Jaromír Čelakovský« dr. Václav Vojtíšek způsobem nad obvyklé nekrology ocenil činnost Čelakovského jak na poli vědeckém, tak politickém. Ča.

Dr. St. Nikolau — Dr. B. Baxa — Dr. J. Stocký: Československá vlastivěda pro nejvyšší třídu středních škol. — Nákladem »Vydavatelského družstva českých profesorů vlastních nakladatelů. — Praha 1923 — 8° — Stran 178 — Kč 19.— Společnou prací tří autorů vyšla první občanská nauka za změněných poměrů. Jest to zatím učebnice pro nejvyšší třídu středních škol, a proto podřízena studijním předpisům. Nás zajímá díl II. a III. Profesor Baxa ve II. díle velice pěkně, pochopitelně a srozumitelně podal přehled našeho ústavního a správního zřízení. Při výkladech o správě finanční bylo by snad dobře doplniti líčení poukazem na organickou teorii danovou, a na nemožnost stálého přepínání finančních požadavků občanů oproti státu. Výklad Baxův jest však velice jasný a přehledný. Bohužel totéž nelze říci o III. dílu knihy, jež pojednává o národním hospodářství.
Dr. K. Novák.